



Vlaanderen  
is erfgoed



# Wijzigingsdossier

## Walenschip Céphée in Antwerpen

### Monument (verplaatsing)

Agentschap  
Onroerend  
Erfgoed

## **Wijzigingsdossier:**

Walenschip Céphée, Antwerpen, Jordaenskaai zonder nummer –  
monument (verplaatsing)

### **Onderwerp**

Benaming: Walenschip Céphée

Adres of ligging: Jordaenskaai zonder nummer Antwerpen

### **Dossier**

Type dossier: wijzigingsdossier (gedeeltelijke wijziging)

Dossiernummer: 4.001/11002/155.1

### **Bescherming**

Beschermd als: monument

Beschermingsbesluit: ministerieel besluit van 3 maart 1994

URI Besluitendatabank Onroerend Erfgoed: <https://id.erfgoed.net/bsluiten/2632>

### **Inventaris Onroerend Erfgoed**

URI Inventaris Onroerend Erfgoed: <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/6879>

### **Samenvatting**

De bescherming als monument van het Walenschip Céphée wordt gewijzigd in functie van de verplaatsing van het schip van de huidige locatie aan de Jordaenskaai onder afdak 22 naar de nieuwe locatie in de schepenhal op de Droogdokkensite in Antwerpen. De verplaatsing van het schip in functie van het beheer en de ontsluiting is vereist omwille algemeen belang.

### **Datum**

Datum: 28/07/2022

## INHOUDSTAFEL

1.	Aanleiding opmaak dossier .....	4
2.	Beschrijvend gedeelte .....	4
2.1.	Ruimtelijke context.....	4
2.2.	Historisch overzicht .....	4
2.3.	Historiek van het beschermings- en beheerdossier .....	5
2.3.1.	Bescherming als monument (1991) .....	5
2.3.2.	Inspectieverslag Monumentenwacht (2008) .....	6
2.3.3.	Inspectierapport Monumentenwacht (2015).....	6
2.3.4.	Beheersplan en waarderingsonderzoek (2015-2018).....	7
2.3.5.	Verplaatsingsvoorstel stadsdroogdokkensite (2020).....	7
2.3.6.	Vraag tot opheffing in functie van verplaatsing (2020) .....	7
2.3.7.	Masterplan Droogdokkensite (2022) .....	8
2.4.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken.....	9
2.5.	Fysieke toestand van het onroerend goed .....	10
3.	Evaluerend gedeelte .....	10
3.1.	Evaluatie van de wijziging van de bescherming .....	10
3.1.1.	Wijziging in functie van verplaatsing .....	10
3.1.2.	Impact op de erfgoedwaarden .....	11
3.1.3.	Impact op de beheersdoelstellingen.....	12
3.2.	Motivering van de afbakening van de wijziging .....	12
3.3.	Juridische toestand .....	12
3.3.1.	Kadaster en ligging.....	12
3.3.2.	Onroerend Erfgoed .....	12
3.3.3.	Omgeving .....	13
4.	Maatregelen en termijnen.....	13
5.	Bronnen .....	13
5.1.	Archieven .....	13
5.2.	Digitale bronnen.....	14
5.3.	Rapporten, plannen & documentatie .....	14
5.4.	Mondelinge bronnen .....	14
6.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier .....	14
6.1.	Omgevingsplan huidige locatie .....	14
6.2.	Omgevingsplan nieuwe locatie .....	14
6.3.	Fotobijlage .....	15
6.4.	Documentatie .....	15

## 1. AANLEIDING OPMAAK DOSSIER

Dit wijzigingsdossier wordt opgemaakt naar aanleiding van het verzoek van de Stad Antwerpen van 24 juli 2020 voor de verplaatsing van het Walenschip Céphée van de huidige locatie op de Scheldekaaien naar een nieuwe locatie op de Droogdokkensite in Antwerpen.

Een verplaatsing leek aanvankelijk technisch niet haalbaar zonder schade toe te brengen aan het monument en mogelijk risicovol voor het behoud van de erfgoedwaarde, waardoor een opheffingsprocedure werd opgestart. Op 20 september 2021 ondertekende de heer Matthias Diependaele, Vlaams minister bevoegd voor Onroerend Erfgoed het voorlopige opheffingsbesluit van de bescherming als monument van het Walenschip Céphée in Antwerpen.

Het openbaar onderzoek over deze voorlopige opheffing van de bescherming liep van 10 december 2021 tot en met 9 januari 2022. Tijdens het openbaar onderzoek werden 400 bezwaarschriften ingediend.

Uit de resultaten van het openbaar onderzoek bleek er onvoldoende draagvlak voor een opheffing van de bescherming, waarna beslist werd het opheffingsvoorstel stop te zetten.

Op vraag van de Stad Antwerpen werd na stopzetting een wijzigingsvoorstel uitgewerkt in functie van de verplaatsing van het vaartuig van de Scheldekaaien naar de Droogdokkensite. Er kon een technisch haalbaar verplaatsingsscenario op maat van het erfgoed worden uitgewerkt.

Het dossier werd toegevoegd aan de beschermingskalender 2022 na bespreking op 26 januari 2022 met de heer Matthias Diependaele, Vlaams minister bevoegd voor Onroerend Erfgoed.

## 2. BESCHRIJVEND GEDEELTE

### 2.1. Ruimtelijke context

Het Walenschip Céphée bevindt zich onder de afdaken 22-23 aan de Jordaenskaai in Antwerpen en is opgesteld ter hoogte van de derde zuidelijke travee van afdak 22. Het binnenvaartuig werd in 1984 op deze locatie opgesteld als onderdeel van het maritiem park van het voormalig Nationaal Scheepvaartmuseum.

Het Walenschip is opgesteld onder de afdaken 22-23 aan de Jordaenskaai die beschermd zijn als monument<sup>1</sup>. Het schip bevindt zich in de burchtzone rond het Steen ter hoogte van het Steenplein en de Jordaenskaai die beschermd is als archeologische site<sup>2</sup>.

### 2.2. Historisch overzicht

Het houten binnenvaartschip Céphée werd in 1937 gebouwd op de scheepswerf Prévost frères et Blond in Merville (Frankrijk). Het is een zogenaamd walenschip, een type vrachtschip met balkvormige romp zonder kiel. Deze schepen werden vooral gebouwd op scheepswerven in Noord-Frankrijk en in het zuiden van België.<sup>3</sup> Deze vrij lichte constructies hadden een groot laadvermogen en waren bestemd om gejaagd of gesleept te worden. In

---

<sup>1</sup> AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2022: *Afdaken 22-23 aan de Jordaenskaai* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/4503> (geraadpleegd op 29 juli 2022).

<sup>2</sup> AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2022: *Burchtzone* [online], <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/4248> (geraadpleegd op 29 juli 2022).

<sup>3</sup> Onroerend Erfgoed Varend Erfgoed, Lopend archief, kopie van DEVOS A. s.d.: *Het <<walenschip>> Céphée voor het Nationaal Scheepvaartmuseum*.

1906 bestond de Belgische vloot binnenschepen voor ongeveer 50% uit walenschepen. Ook in Antwerpen kwamen deze schepen uiteraard frequent voor. Ze werden ook Doornikenaar, Doornikker, *Peniche de Tournai* of *Peniche Flamande* genoemd. Het binnenvaartuig was rond 1900 een veelvoorkomende scheepstype op de Antwerpse dokken en dit tot in de jaren 1930<sup>4</sup>. De motorisering en de schaalvergroting van de binnenvaart zorgden voor het verdwijnen van de walenschepen in het midden van de 20ste eeuw.

De Céphée werd in 1979 door de binnenvaartreder L. Somers gekocht voor het Museum Rijn- en Binnenvaart vzw met de bedoeling het schip als drijvend museumschip in het Willemdok te bewaren. Omdat de conservering van het schip een onmogelijke opgave bleek voor de vzw, werd het vaartuig aangeboden aan de vzw De Vrienden van het Nationaal Scheepvaartmuseum. De vrienden kochten de Céphée en boden het vaartuig aan de stad Antwerpen aan voor de verzameling van het Nationaal Scheepvaartmuseum. In de zitting van 3 juli 1984 aanvaardde de gemeenteraad de Céphée in volle eigendom.

Op 5 oktober 1984 werd het Walenschip onder de afdaken 22-23 van de Jordaenskaai opgesteld als onderdeel van maritiem park van het voormalige Nationaal Scheepvaartmuseum (vandaag het Museum aan de Stroom). De collectie die er getoond werd bestond uit binnenschepen, vissersschepen, schoolschepen, bijboten en vaartuigen uit de pleziervaart.

Het Walenschip Céphée werd in 1994 als eerste vaartuig in Vlaanderen beschermd als monument.

### **2.3. Historiek van het beschermings- en beheerdossier**

#### **2.3.1. Bescherming als monument (1991)**

Het Walenschip Céphée werd op 12 december 1991 op voorontwerp van lijst geplaatst. Het vaartuig werd na openbaar onderzoek beschermd als monument bij ministerieel besluit van 3 maart 1994<sup>5</sup>.

Het Walenschip Céphée werd beschermd als monument omwille van haar industrieel-archeologische waarde.

Het advies van de KCML, dat integraal deel uitmaakt van het beschermingsbesluit, omschreef het algemeen belang van het schip als volgt:

*"Het betreft één van de laatste nog bewaarde houten binnenschepen en als dusdanig een uitstekende illustratie van een bepaalde fase in de evolutie van de scheepsbouw en van de scheepvaart.*

*Het Walenschip heeft in de geschiedenis van de Belgische binnenvaart als scheepstype in de periode van de houten vaartuigen een vooraanstaande rol gespeeld.*

*De Waal werd bevaren door Vlaamse en Waalse schippers. Talrijk zijn de grootouders van de huidige schippers die hun loopbaan op een Walenschip zijn begonnen.*

*Te Antwerpen hoorden ook veel walenschepen thuis en speelden een grote rol in het verkeer van en naar de haven.*

*Het Walenschip "Céphée" bezit bijgevolg industrieel-archeologische waarde."<sup>6</sup>*

---

<sup>4</sup> DEVILLE W 2018: *Onderzoeksrapport collectie vaartuigen cultuurhistorische waardering*, MAS, 21.

<sup>5</sup> Onroerend Erfgoed Brussel, Archief Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen, OEKCMADV09 DOSSIER 09091993 WALENSCHIP, 9 september 1993.

<sup>6</sup> Ibid.

Het vaartuig is vandaag de laatste nog in oorspronkelijke staat bewaarde houten Waal in Vlaanderen.

### 2.3.2. Inspectieverslag Monumentenwacht (2008)

In 2008 inspecteerde Monumentenwacht vzw het schip en stelde een slechte bouwfysische staat vast<sup>7</sup>. Een groot deel van het hout was toen reeds aangetast door schimmels, houtaantastende zwammen en door de kleine klopkever. Het inspectierapport is het resultaat van de derde proefinspectie van Monumentenwacht Varend Erfgoed, die in 2008 werd uitgebouwd.<sup>8</sup> Het behoud van het Walenschip als museumschip op het droge werd als enige behoudsoptie naar voren geschoven. Andere behoudsopties zouden door de slechte bewaringstoestand van het schip uitgesloten zijn. Tachtig procent van het hout was op dat ogenblik al aangetast door schimmels, houtaantastende zwam en kleine klopkever (gewone houtworm). Van de 60 onderdelen van het schip die geïnspecteerd werden, werden 39 onderdelen als 'slecht' geëvalueerd wat betreft de staat van onderhoud en 19 onderdelen als 'matig'. Als hoofdoorzaken voor de slechte staat van het schip werd het achterstallig onderhoud en de ongunstige bewaaromstandigheden aangeduid. In het inspectieverslag wees Monumentenwacht op de noodzaak van inventarisatie en opmeting van het schip, zodat de nodige gegevens voorhanden zouden zijn bij een eventuele restauratie en/of gedeeltelijke reconstructie.

Met betrekking tot het waardevolle interieur van het schip werd aanbevolen het interieur van de roef uit het schip te verwijderen en na behandeling op een geschikte plaats te bewaren of museaal op te stellen. In geval van restauratie zou het na de conserverende ingrepen opnieuw in het schip geplaatst kunnen worden.

In 2009 maande het agentschap RO Vlaanderen, Onroerend Erfgoed de Stad Antwerpen aan om de nodige onderhoudswerken uit te voeren.<sup>9</sup>

### 2.3.3. Inspectierapport Monumentenwacht (2015)

In 2015 inspecteerde Monumentenwacht het Walenschip Céphée opnieuw. Op dat ogenblik was het schip volledig gereinigd en behandeld tegen schimmel en houtworm, wat de bewaringstoestand van het hout aanzienlijk verbeterde. Toch was een nieuwe behandeling reeds aan de orde. Het dak boven de Céphée was immers nog steeds niet hersteld, met vochtinsijpeling tot gevolg. Ook houtrot was een blijvend probleem, dat dringend aangepakt moest worden. Het schip boog nog steeds door, een toestand die al in 2008 werd vastgesteld. De toestand van het hout was dermate onzeker dat het betreden van de dekken en de opbouw onveilig werd verklaard.

Als prioritaire beheersmaatregel werd aanbevolen om het schip droog onder te brengen, rot en schimmel te verwijderen en te zorgen voor verluchting van het schip.<sup>10</sup>

Het lekkende dak werd in 2015 hersteld.<sup>11</sup>

---

<sup>7</sup> MONUMENTENWACHT VLAANDEREN 2008: *Inspectierapport 60003/2008/VE Houten Walenschip Céphée Antwerpen* (onuitgegeven inspectieverslag Monumentenwacht).

<sup>8</sup> S.N. s.d.: Geschiedenis. Hoe is Monumentenwacht ontstaan en geëvolueerd? [online], <https://www.monumentenwacht.be/over-ons/geschiedenis> (geraadpleegd op 11 juni 2021).

<sup>9</sup> Onroerend Erfgoed Varend Erfgoed, Lopend archief, e mail van A. Verhulst aan R. Jalon, 2 september 2009.

<sup>10</sup> MONUMENTENWACHT VLAANDEREN 2015: *Inspectierapport 60003/2015/VE Houten Walenschip Céphée Antwerpen* (onuitgegeven inspectieverslag Monumentenwacht).

<sup>11</sup> Onroerend Erfgoed Varend Erfgoed, Lopend archief, logboek Céphée.

#### 2.3.4. Beheersplan en waarderingsonderzoek (2015-2018)

Tussen 2015 en 2017 werden meerdere pogingen ondernomen om een beheersplan op te maken voor het Walenschip Céphée, in functie van een grondige restauratie of eventuele verplaatsing van het schip. Het behoud als museumschip op het droge stond hierbij als beheersvisie voorop. Aan de opmaak van het beheersplan werd geen verder gevolg gegeven gezien de ontruiming van het maritiem park op de Scheldekaaien. De verhuis van de overige stukken uit de vaartuigencollectie van de Stad Antwerpen naar de Droogdokkensite werd prioritair geacht.

Een restauratie van het Walenschip Céphée bleef uit. Ook de plannen voor een eventuele verhuis naar een geschikte locatie werden niet verder gezet.

In 2018 werd de Céphée samen met de rest van de collectie van het Museum aan de Strom (MAS) onderworpen aan een waardenstellend onderzoek in functie van de verplaatsing en het toekomstig beheer. De hoge erfgoedwaarde op Vlaams niveau en zeldzaamheid van het binnenvaartuig werden hierbij opnieuw bevestigd:

*"Dit Walenschip is zonder meer uniek. De middenroef is nog aanwezig. De staat van het schip is door gebrekkig onderhoud echter bijzonder slecht. Het behoud van het schip in haar geheel is zonder bijkomende acties niet gegarandeerd op lange en zelfs korte termijn. Opstarten van een beheersplan en restauratie biedt een kans op subsidie en potentieel in economische, maatschappelijke en presentatiewaarde."<sup>12</sup>*

#### 2.3.5. Verplaatsingsvoorstel stadsdroogdokkensite (2020)

In het najaar van 2018 werd het maritiem park ontruimd vanwege de heraanleg van de Scheldekaaien en de bouw van de nieuwe cruise-terminal. Een deel van de collectie van het MAS verhuisde toen reeds naar de stadsdroogdokkensite. De Céphée is vandaag het enige vaartuig dat nog op de Jordaenskaai bewaard wordt.

In het voorjaar van 2020 vonden de eerste overlegmomenten plaats tussen het MAS als beheerder van het vaartuig en het agentschap Onroerend Erfgoed. Droogdokken 8, 9 of 10 op de stadsdroogdokkensite (eveneens beschermd als monument) werden in eerste instantie naar voor geschoven als nieuwe locatie voor de Céphée. Het vaartuig zou in één van de droogdokken neergelaten worden en voorzien worden van een overkapping. De Stad Antwerpen had toen reeds het plan opgevat om haar maritiem en varend erfgoed op de stadsdroogdokken samen te brengen en voor een breed publiek te ontsluiten.

Het agentschap Onroerend Erfgoed achtte het positief en waardeversterkend dat de Stad Antwerpen de Céphée fysiek deel wou laten uitmaken van de collectie maritiem en varend erfgoed op de stadsdroogdokkensite. Binnen de collectie van het MAS vormde de Céphée een belangrijke schakel in het verhaal van de binnenvaartschepen in Vlaanderen. Op de Jordaenskaai mist de Céphée een historische context omdat op deze locatie eerder zeeschepen dan binnenschepen aanmeerden. Het agentschap stond dus principieel positief tegenover een verplaatsing naar de droogdokkensite.

#### 2.3.6. Vraag tot opheffing in functie van verplaatsing (2020)

Op 24 juli 2020 vroeg de Stad Antwerpen de opheffing van de bescherming van de Céphée in functie van de verplaatsing van het schip naar de Droogdokkensite. Het behoud van het Walenschip Céphée op de huidige locatie aan de Jordaenskaai bleek niet langer mogelijk

---

<sup>12</sup> DEVILLE W. 2018: *Onderzoeksrapport collectie vaartuigen cultuurhistorische waardering* [online], [https://mas.be/sites/mas/files/PUB\\_Waardestelling.pdf](https://mas.be/sites/mas/files/PUB_Waardestelling.pdf) ( geraadpleegd op 10 juni 2021).



door de geplande heraanleg van de Scheldekaaien. Het centrale deel van de Scheldekaaien, de kaaizone tussen de Sint-Pietersvliet en Sint-Jansvliet, dient in navolging van het masterplan Scheldekaaien (2010) ingericht te worden als stedelijke uitloopzone van de historische binnenstad<sup>13</sup>. Onder de afdaken 22-23 wenst de Stad Antwerpen het verhaal van de stad en haar ontstaansgeschiedenis opnieuw tot leven wekken door de archeologische restanten deels zichtbaar te maken. Voor de ontsluiting van de cruiseterminal zou ook een beperkt deel van de afdaken 22-23 ingericht worden als busparking.

Op 9 juli 2021 werd het schetsontwerp voor het centrale deel van de Scheldekaaien goedgekeurd<sup>14</sup>. Dit omvat de afdaken 22-23, waaronder de Céphée gelegen is. Het schetsontwerp formuleert de ontwerpvisie voor de aanleg van de zone onder de afdaken 22-23. Dit vertrekt onder meer van volgende uitgangspunten<sup>15</sup>:

*"Onder de hangars wil het schetsontwerp het verhaal van de stad en haar ontstaansgeschiedenis opnieuw tot leven wekken. Bovengronds is nu enkel Het Steen nog zichtbaar. De gelaagdheid van de geschiedenis kan ook opnieuw zichtbaar gemaakt worden door archeologische vondsten van de middeleeuwse burcht, de middeleeuwse kaaimuur en de napoleontische kaai bloot te leggen. Er kan met hoogtes en laagtes gespeeld worden die de archeologische resten blootleggen en als podium en speelaanleidingen kunnen dienen. [...]"*

*Het schetsontwerp wil de kaaivlakte beter laten aansluiten op de binnenstad door de bestaande betonnen waterkeringsmuur te vervangen door een nieuwe mobiele waterkering dicht bij het water. Zo kan ook de ruimte onder de hangars continu benut worden. [...]"*

*Het schetsontwerp wil de kaaivlakte nieuw leven inblazen door in nieuwe mogelijkheden voor activiteiten te voorzien. Onder de hangars is er ruimte voor kleinschalige evenementen. De noordelijke hangar speelt een rol in het toeristische onthaal doordat hij aansluit op de cruiseterminal en Het Steen. Een route door de hangars, parallel aan de Schelde, leidt langs de plek waar de Sint-Walburgiskerk stond. Paviljoenen onder de hangars kunnen dienen voor voorzieningen of als archeologische stopplaatsen voor een blik in de ondergrond. [...]"*

Gezien de bestemming van de kaaivlakte onder de afdaken 22-23 als toeristisch onthaal met archeologische stopplaatsen aansluitend bij de cruiseterminal en Het Steen, dient de ruimte onder de afdaken vrijgemaakt te worden. Het Walenschip Céphée dient hiertoe verplaatst te worden.

### 2.3.7. Masterplan Droogdokkensite (2022)

De Stad Antwerpen keurde op 1 juli 2022 het Masterplan Droogdokkensite goed, een beleidsinstrument waarin de ambities voor de ontwikkeling en de toekomstvisie voor de Antwerpse stadsdroogdokkensite scherp worden gesteld<sup>16</sup>. Het gebied zal vanaf 2024

---

<sup>13</sup> S.N. 2011: *Het masterplan Scheldekaaien Antwerpen: Tussen stad en stroom*, Antwerpen.

<sup>14</sup> S.N. 2021: *Schetsontwerp centraal deel Scheldekaaien goedgekeurd* [online], <https://www.agvespa.be/nieuws/schetsontwerp-centraal-deel-scheldekaaien-goedgekeurd> (geraadpleegd op 31 augustus 2021).

<sup>15</sup> S.N. s.d.: *De kaaien worden weer van ons* [online], <https://www.antwerpenmorgen.be/nl/projecten/scheldekaaien/over> (geraadpleegd op 31 augustus 2021).

<sup>16</sup> S.N. 2022: *Masterplan Droogdokkensite*, Antwerpen (onuitgegeven masterplan AG Vespa Stad Antwerpen 15 juni 2022); S.N. 2022: *Masterplan Droogdokkensite*



gefaseerd ontwikkeld worden als ontmoetingsplek gericht op de beleving van het maritiem erfgoed, havenerfgoed en de havendynamiek van de stad. De voornaamste doelen zijn het behoud van het erfgoed en kennisoverdracht om de bezoeker dichterbij de haven en het water te brengen. Met de ontwikkeling van de Droogdokkensite als maritieme belevingssite wil de Stad Antwerpen haar identiteit als havenstad en stad aan de stroom onderstrepen.

Het masterplan zet in op het behoud en de ontsluiting van de vaartuigencollectie van het MAS op de Droogdokkensite. De Stad Antwerpen wenst de vaartuigencollectie van het MAS opnieuw als ensemble op te stellen en aan het publiek te tonen in een nieuwe schepenhal aan de stadsdroogdokken. De twee bestaande loodsen aan de westzijde van de Droogdokkenweg zouden hiertoe grondig getransformeerd worden tot kijkdepot<sup>17</sup>. De houten loods (vastgesteld bouwkundig erfgoed) aan de noordzijde kan in dit ensemble geïntegreerd worden als eventuele uitbreiding van de schepenhal<sup>18</sup>. Verder voorziet het masterplan eveneens in een nieuwbouwwolume dat de maritieme werking van de site kan ondersteunen als werkgebouw maritiem erfgoed.

De transformatie van de schepenhal tot depot voor maritiem erfgoed staat gepland voor 2022. De Stad Antwerpen wenst na oplevering het Walenschip Céphée in de schepenhal op de Droogdokkensite op te stellen. Het vaartuig zou er opnieuw als onderdeel van de maritieme buitencollectie van het MAS opgesteld en publiek ontsloten kunnen worden. Het schip zou er naast de andere binnenschepen uit de stadscollectie opgesteld worden. De nieuwe locatie op de Droogdokkensite is waardeversterkend, gezien het verhaal van de binnenscheepvaart in Vlaanderen op stadsdroogdokken beter geëvoceerd wordt. Op de Jordaenskaai mist de Céphée een historische context omdat op deze locatie eerder zeeschepen dan binnenschepen aanmeerden. Tot slot biedt de ontsluiting op de nieuwe locatie betere garanties voor het toekomstig behoud en onderhoud. In de nabijheid van de nieuwe schepenhal wordt het botenatelier of werkgebouw maritiem erfgoed van de centrale dienst behoud en beheer van de stedelijke musea van Antwerpen voorzien. De nabijheid tot deze werkplaats vergemakkelijkt voor de monitoring van de toestand van het schip, en vereenvoudigt de logistiek voor beheersingrepen.

#### **2.4. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken**

Walenschip Céphée

Werf : Prévost frères et Blond te Merville (Frankrijk)

Bouwjaar : 1937

Categorie : kanaalschip

Afmetingen : L. 38,54 m B. 5,045 m

Laadvermogen : 369,783 ton

Ledige inzinking : 0.33 m

Leeggewicht : ca. 70 ton

Materialen : eik en ijzer (composietbouw : ijzeren spijkers; bouten knieën, winkelhalen en wrongen (gedeeltelijk)

Inrichting : middenroef, roer met ophaalbaar verlengstuk (lunette) en ronde luiken

Gebruik : gesleept vrachtschip

Collectie: Museum aan de Stroom (eigendom Stad Antwerpen)

Ligging : Afdak 22 Scheldekaaien

Inventarisatienummer collectie : AS.1984.040

---

goedgekeurd [online], <https://pers.antwerpen.be/masterplan-droogdokkensite-goedgekeurd> (geraadpleegd 28 juli 2022).

<sup>17</sup> *Ibid.*

<sup>18</sup> AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2022: *Houten opslagplaats* [online], <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/99589> (geraadpleegd 1 augustus 2022).

Het Walenschip Céphée is een stomp, balkvormig schip in hout met een plat vlak van gelijke breedte over de gehele lengte, voorzien van metalen liggers en rechte kimmen. Het betreft een eenvoudige en relatief lichte compositiebouw van eikenhout en ijzer met op het vlak beurtelings een houten en een ijzeren wrang. Het schip heeft een midscheeps ingebouwde roef die als verblijf van de schipper werd gebruikt. Het ruim is afgedekt met ronde luiken op lage den en heeft geen bovenbouw (afgezien van de lage middenroef). Het schip heeft een zware knevel of moustache op de voorsteven die ongeveer 75 centimeter onder het boeisel loopt tot even op de zijwanden. Aan de achtersteven een groot roer met ophaalbare lunnete. Het scheproer is heden afgenomen.

#### Interieur

Toegang tot het achteronder via een koekoek. Het achteronder was het verblijf van de matroos of eventueel de kinderen van de schipper. De centrale roef van het Walenschip Céphée werd gebruikt als verblijf van de schipper en zijn gezin. Het vooronder werd door de schipper als atelier gebruikt. De pié werd aanvankelijk gebruikt voor het eventuele trekpaard. Nadien werd de pié als waslokaal gebruikt. In het tabernakel werd het jaaggerei, de touwen, de zeilen, de kolenvoorraad en ander dekmateriaal bewaard. Al deze ruimtes zijn opgehangen in het ruim, met 1,20 meter vrije hoogte aan de onderzijde om het manipuleren van de lading mogelijk te houden. De buiting van het ruim loopt aldus door van de koop tot in de kont van het schip.

### **2.5. Fysieke toestand van het onroerend goed**

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit wijzigingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens een plaatsbezoek op 8 april 2022. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de voorlopige wijziging.

Voor de bouwfysische evaluatie van het goed verwijzen we naar het inspectierapport van Monumentenwacht Vlaanderen die het goed inspecteerde op 13 en 20 april 2015.

Op 1 december 2020 werd een plaatsbezoek gebracht aan het schip en werd het schip in een algemeen slechte bewaringstoestand gevonden. Er werd vastgesteld dat de dwarse verbindingen van het schip volledig zijn losgekomen, beschadigd zijn of deels verdwenen. Het midden van het vaartuig blijkt niet ondersteund en buigt door.

In het voorjaar 2022 werd het Walenschip Céphée in de huidige toestand volledig digitaal geregistreerd in opdracht van de Stad Antwerpen. Het vaartuig werd volledig fotografisch vastgelegd op vrijdag 8 april 2022. Daarnaast werd in april 2022 een volledige 3D-scan van interieur en exterieur uitgevoerd. De scan is metrisch correct, kleurecht en van fotografische kwaliteit.

## **3. EVALUEREND GEDEELTE**

### **3.1. Evaluatie van de wijziging van de bescherming**

#### 3.1.1. Wijziging in functie van verplaatsing

Het Walenschip Céphée werd in 1984 onder afdak 22 aan de Jordaenskaai in Antwerpen opgesteld, als onderdeel van het maritiem park van het voormalige Nationaal Scheepvaartmuseum. In 2018 werd het maritiem park ontruimd vanwege de heraanleg van de Scheldekaaien en de bouw van de nieuwe cruise-terminal. De vaartuigencollectie van de Stad Antwerpen (Museum aan de Stroom) werd in het najaar van 2018 grotendeels

overgebracht naar de stadsdroogdokkensite. De Céphée is op heden het enige vaartuig dat nog op de Jordaenskaai bewaard wordt. Een locatie die minder aansluit bij de historische context van het binnenvaartuig gezien aan de Scheldekaaien hoofdzakelijk zeeschepen aanmeerden.

Sinds 2020 onderzocht de Stad Antwerpen de mogelijkheid om ook het Walenschip Céphée te verplaatsen naar de Droogdokkensite om de maritieme buitencollectie van het MAS opnieuw als cluster te ontsluiten voor het publiek. Het schip dient naast de andere binnenschepen van de stadscollectie in een nieuwe schepenhal in het Droogdokkenpark opgesteld te worden. De twee bestaande loodsen aan de westzijde van de Droogdokkenweg zouden hiertoe grondig getransformeerd worden tot kijkdepot voor de maritieme collectie van het MAS.

Artikel 6.2.1, 2° van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2019 staat een gedeeltelijke wijziging van een bescherming toe omwille van een verplaatsing, indien de verplaatsing van het beschermde goed noodzakelijk is voor het behoud van de erfgoedwaarden ervan of is vereist omwille van het algemeen belang.

De verplaatsing van het Walenschip Céphée van haar huidige locatie op de Scheldekaaien naar de nieuwe locatie op de Droogdokkensite in functie van ontsluiting als onderdeel van de maritieme buitencollectie van de Stad Antwerpen is vereist omwille van het algemeen belang.

De verplaatsing van het Walenschip Céphée naar de nieuwe locatie op de Droogdokkensite is waardeversterkend, gezien de verhoogde contextwaarde en ensemblewaarde: het verhaal van de binnenscheepvaart in Vlaanderen kan op stadsdroogdokken beter geëvoceerd worden. Het Walenschip Céphée wordt er aan het publiek getoond als onderdeel van een ensemble van binnenvaartuigen. De ontsluiting op de nieuwe locatie in de schepenhal biedt betere garanties voor het toekomstig behoud en onderhoud. Het schip komt er te liggen in nabijheid van het botenatelier of werkgebouw van de centrale dienst behoud en beheer van de stedelijke musea van Antwerpen. De nabijheid tot de werkplaats vergemakkelijkt voor de monitoring van de toestand van het schip, en vereenvoudigt het beheer.

De bescherming van het Walenschip Céphée als monument wordt gewijzigd in functie van de verplaatsing omwille van het algemeen belang.

### 3.1.2. Impact op de erfgoedwaarden

Het Walenschip Céphée wordt integraal verplaatst, zonder ontmanteling. Door de verplaatsing wordt de industrieel-archeologische waarde van het binnenvaartuig dan ook niet aangetast.

Het Walenschip Céphée werd beschermd als monument bij ministerieel besluit van 3 maart 1994, omwille van de industrieel-archeologische waarde. Het schip is als laatste overblijvend exemplaar van dit type binnenvaartuig een belangrijke materiële getuige van de binnenscheepvaart in Vlaanderen. Houten binnenschepen van dit type waren rond de eeuwwisseling tot de jaren 1960-1970 beeldbepalend op de Belgische en Noord-Franse kanalen.

De verplaatsing van het Walenschip Céphée naar de nieuwe locatie op de Droogdokkensite is waardeversterkend, gezien de verhoogde context- en ensemblewaarde: het schip wordt er opnieuw opgesteld als onderdeel van de collectie binnenvaartuigen van de Stad Antwerpen in een omgeving die het verhaal van de binnenscheepvaart in Vlaanderen beter evoceert.

### 3.1.3. Impact op de beheersdoelstellingen

Het Walenschip Céphée werd beschermd als monument bij ministerieel besluit van 3 maart 1994. In het beschermingsbesluit, noch in het inhoudelijk dossier werden bijzondere voorschriften voor instandhouding of beheersdoelstellingen opgenomen. De verplaatsing van het schip heeft dan ook geen formele impact op de beheersdoelstellingen.

Het Walenschip Céphée wordt geconserveerd als museumschip op het droge. De verplaatsing van het Walenschip Céphée naar de nieuwe locatie op de Droogdokkensite komt het beheer van het binnenvaartuig ten goede. De nabijheid van het botenatelier of werkgebouw maritiem erfgoed van de centrale dienst vergemakkelijkt de monitoring van de bouwfysische toestand van het schip en vereenvoudigt het beheer.

## 3.2. Motivering van de afbakening van de wijziging

De afbakening van het beschermd onroerend goed op het plan op de huidige locatie en de nieuwe locatie is opgenomen als bijlage bij het ministerieel besluit. Alle kadastrale percelen gevat door de wijziging zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit.

Het Walenschip Céphée, Jordaenskaai zonder nummer in Antwerpen, ingeschreven bij het Museum aan de Stroom met het inschrijvingsnummer AS.1984.040 wordt op de huidige locatie onder het afdak 22 nauwkeurig afgebakend op het plan. Het schip met haar standplaats wordt volledig ingetekend als monument. Dezelfde afbakening van het Walenschip Céphée wordt aangehouden op de nieuwe locatie in de schepenhal aan de Droogdokkenweg zonder nummer in Antwerpen.

## 3.3. Juridische toestand

### 3.3.1. Kadaster en ligging

Walenschip Céphée bevindt zich op de huidige locatie onder de afdaken 22-23 aan de Jordaenskaai zonder nummer op het perceel, kadastraal gekend als Antwerpen, afdeling 1, sectie A, perceelnummer 1636/02B.

Het Walenschip Céphée wordt verplaatst naar de nieuwe locatie in de schepenhal aan de Droogdokkenweg zonder nummer op het perceel, kadastraal gekend als Antwerpen, afdeling 7, sectie G, perceelnummer 2419/A.

### 3.3.2. Onroerend Erfgoed

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit wijzigingsdossier over gaat op de huidige en nieuwe locatie.

Op de huidige locatie gaat het om onderstaande beschermingen:

- Het Walenschip Céphée, Jordaenskaai zonder nummer in Antwerpen, is beschermd als monument: <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/6879> (beschermd bij ministerieel besluit van 3 maart 1994).
- De afdaken 22-23 aan de Jordaenskaai, Jordaenskaai zonder nummer in Antwerpen, zijn beschermd als monument: <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/6148> (beschermd bij koninklijk besluit van 17 juli 1981).

Wijzigingsdossier: Walenschip Céphée, monument (verplaatsing)

- De burchtzone, Jordaenskaai zonder nummer in Antwerpen, is beschermd als archeologische site: <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/4248> (beschermd bij ministerieel besluit van 17 juni 2010).

Naast het aanwezige beschermd bouwkundig en archeologisch erfgoed op de huidige locatie is het Walenschip Céphée ook vastgesteld als varend erfgoed. Het Walenschip maakt deel uit van het Maritiem park dat vastgesteld is als bouwkundig erfgoed:

- Het Walenschip Céphée, Jordaenskaai zonder nummer in Antwerpen, is vastgesteld als varend erfgoed: <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/14763> (vastgesteld bij ministerieel besluit van 16 juni 2017).
- Het Walenschip Céphée maakt deel uit van het Maritiem park dat vastgesteld is als bouwkundig erfgoed: <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/100937> (vastgesteld bij ministerieel besluit van 29 maart 2019).

Op de nieuwe locatie gaat het om onderstaande beschermingen:

- De Stadsdroogdokken 1 tot 6 en 8 tot 10, Kattendijkdok zonder nummer in Antwerpen, zijn beschermd als monument: <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/6641> (beschermd bij ministerieel besluit van 29 mei 2001).

Het Walenschip Céphée komt op de nieuwe locatie in de schepenhal aan de Droogdokkenweg te liggen naast een vastgesteld bouwkundig element:

- Houten opslagplaats, Droogdokken zonder nummer in Antwerpen, is vastgesteld als bouwkundig erfgoed: <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/99589> (vastgesteld bij ministerieel besluit van 29 maart 2019).

### 3.3.3. Omgeving

Het Walenschip Céphée is volgens het gewestplan op de huidige locatie, Jordaenskaai zonder nummer in Antwerpen, gelegen in groengebied.

Het Walenschip Céphée is volgens het gewestplan op de nieuwe locatie, Droogdokkenweg zonder nummer in Antwerpen, gelegen in een gebied voor ambachtelijke bedrijven en kleine en middelgrote ondernemingen.

## 4. MAATREGELEN EN TERMIJNEN

De maatregelen die nodig zijn voor de ontmanteling, de verplaatsing en de heroprichting van het beschermde goed en de termijnen waarbinnen die maatregelen uitgevoerd moeten zijn, zijn opgenomen in artikel 3 van het wijzigingsbesluit.

## 5. BRONNEN

### 5.1. Archieven

Archief Onroerend Erfgoed:

Onroerend Erfgoed Brussel, Archief Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen, OEKMLADV09 DOSSIER 09091993 WALENSCHIP, 9 september 1993.

Onroerend Erfgoed, Lopend archief, OEIEBES004 DOSSIER 37 HET WALENSCHIP.

Wijzigingsdossier: Walenschip Céphée, monument (verplaatsing)

Onroerend Erfgoed Onderzoek en Bescherming, Lopend archief, opheffingsdossier vaartuig Céphée.

Onroerend Erfgoed Varend Erfgoed, Lopend archief.

## 5.2. Digitale bronnen

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2022: *Céphée* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/99056> (geraadpleegd op 1 augustus 2022).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2022: *Houten opslagplaats* [online], <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/99589> (geraadpleegd 1 augustus 2022).

DEVILLE W. 2018: *Onderzoeksrapport collectie vaartuigen cultuurhistorische waardering*, MAS [online], <https://mas.be/nl/pagina/vaartuigencollectie> (geraadpleegd op 1 augustus 2022).

S.N. 2022: *Masterplan Droogdokkensite goedgekeurd* [online], <https://pers.antwerpen.be/masterplan-droogdokkensite-goedgekeurd> (geraadpleegd 28 juli 2022).

S.N. s.d.: *De kaaien worden weer van ons* [online], <https://www.antwerpenmorgen.be/nl/projecten/scheldekaaien/over> (geraadpleegd op 1 augustus 2022).

S.N. s.d.: *Schetsontwerp centraal deel Scheldekaaien goedgekeurd* [online], <https://www.agvespa.be/nieuws/schetsontwerp-centraal-deel-scheldekaaien-goedgekeurd> (geraadpleegd op 1 augustus 2022).

## 5.3. Rapporten, plannen & documentatie

MONUMENTENWACHT VLAANDEREN, Inspectierapport 60003/2008/VE.

MONUMENTENWACHT VLAANDEREN, Inspectierapport 60003/2015/VE.

S.N. s.d.: *Geschiedenis. Hoe is Monumentenwacht ontstaan en geëvolueerd?* [online], <https://www.monumentenwacht.be/over-ons/geschiedenis> (geraadpleegd op 1 augustus 2021).

S.N. 2011: *Het masterplan Scheldekaaien Antwerpen: Tussen stad en stroom*, Antwerpen.

S.N. 2022: *Masterplan Droogdokkensite*, Antwerpen (onuitgegeven masterplan AG Vespa Stad Antwerpen 15 juni 2022).

## 5.4. Mondelinge bronnen

Informatie van Martijn Kivit, erfgoedconsulent Industrieel en Varend Erfgoed agentschap Onroerend Erfgoed, 16 september 2020.

## 6. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

### 6.1. Omgevingsplan huidige locatie

### 6.2. Omgevingsplan nieuwe locatie



### **6.3. Fotobijlage**

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

### **6.4. Documentatie**

De documentatie bij het wijzigingsdossier bevat bijkomend materiaal zoals kaarten, postkaarten, archieffoto's, bouwplannen, kadastermutaties, hoogtemodellen, e.d. dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.